

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรมมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันผลิตอาหาร ยังชีพด้วยการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาชีพการทำนาเป็นอาชีพดั้งเดิมที่เป็นรากฐานของคนไทยมาช้านาน คำว่า ชาวนาในอดีตจึงเป็นคำที่ติดปากคนไทยใช้กันในความหมายที่กว้างและครอบคลุมไปถึงผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมอื่นๆด้วย การรวมกลุ่มของชาวนา ชาวนชนบทที่รู้จักกันเป็นอย่างดีได้แก่ประเพณี “ลงแขก” ที่ชาวนามารวมกลุ่มกันให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการดำนาและเกี่ยวข้าว เป็นการช่วยเหลือเพื่อเผื่อแผ่กันในด้านแรงงานในการประกอบอาชีพ ซึ่งถือว่าเป็นลักษณะที่สำคัญของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร แต่เมื่อวิถีชีวิตในการประกอบอาชีพทางการเกษตรของไทยเปลี่ยนแปลงจากการผลิตเพื่อยังชีพ มาสู่การผลิตเพื่อการค้ามากขึ้น ตามรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศตะวันตก นับแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 เป็นต้นมา ความเป็นอยู่ที่ทำให้การช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกันก็จางหายไป ต่างคนต่างมุ่งหารายได้ ทรัพย์สินเพื่อให้เห็นความสะดวกรสบาย ผู้มีโอกาหรือได้เปรียบทางเศรษฐกิจ ก็มุ่งหาประโยชน์ใส่ตน ทำให้เกิดความแตกต่างของชนชั้นในสังคมมากยิ่งขึ้น ขณะที่ผู้ที่เสียเปรียบหรือด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจ เช่น ชาวนา ชาวไร่ กลับถูกกดขี่ เอารัดเอาเปรียบ และเพิ่มความแตกต่างของรายได้มากขึ้น นโยบายของรัฐในบางยุคที่เน้นการส่งออก การเพิ่มผลผลิตในประเทศ โดยไม่ได้คำนึงถึงความแตกต่างทางรายได้ของประชาชนที่มากขึ้นเรื่อยๆ แม้อายได้รวมของประเทศจะเพิ่มขึ้น แต่ประโยชน์กลับตกอยู่กับคนส่วนน้อยของประเทศเท่านั้น

การพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคม ของชาติ มุ่งที่จะส่งเสริมการผลิตเพื่อเพิ่มผลผลิตของเกษตรกรเป็นส่วนใหญ่ และมุ่งที่จะหยิบยื่นความช่วยเหลือให้แก่เกษตรกรในลักษณะของการอุปถัมภ์โดยตรงจากทางราชการ โดยไม่ได้วางรากฐานที่มั่นคง เพื่อให้ชาวนชนบทหรือเกษตรกรสามารถยืนหยัดบนลำแข้งของตนเองและสามารถดำเนินธุรกิจการเกษตรอย่างครบวงจรได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการตลาดเกษตร ซึ่งภาคเกษตรของไทยนั้นยังมีศักยภาพมากพอ ที่จะนำพาประเทศก้าวสู่การเป็นประเทศที่มีความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจได้ หากได้รับการดูแลจากทุกภาคส่วน เช่น เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตทางการเกษตร เพื่อเพิ่มผลตอบแทนและลดต้นทุนทาง

การเกษตร การส่งเสริมให้มีการเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าเกษตร โดยพัฒนาคุณภาพการผลิต และระบบตรวจสอบรับรองคุณภาพมาตรฐานสินค้าเกษตร การพัฒนาปัจจัยพื้นฐาน และการพัฒนาเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรให้มีความเข้มแข็ง โดยการพัฒนาสถาบันเกษตรกรให้มีขีดความสามารถในการดำเนินธุรกิจ และช่วยเหลือสมาชิกในด้านการผลิตและการตลาด รวมทั้งสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีความรู้ทั้งทางทฤษฎีและการปฏิบัติเพื่อไปประกอบอาชีพเกษตรกรรม และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เกษตรกรรายอื่นเพื่อให้เกิดการพัฒนาการเกษตรที่ยั่งยืน กระบวนการของกลุ่มเกษตรกรเป็น จึงเครื่องมืออย่างหนึ่งที่สามารถสนับสนุนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ และช่วยให้คนและชุมชนเกิดการพัฒนาให้มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้อย่างแท้จริง โดยไม่ต้องรอรับความช่วยเหลือจากทางราชการเพียงฝ่ายเดียว

กลุ่มเกษตรกรของประเทศไทยเกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2498 โดยเกษตรกรที่ประสบปัญหาการประกอบอาชีพการเกษตรได้รวมกันจัดตั้งกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการ เรียกว่า กลุ่มชาวนา ซึ่งทางราชการได้ดำเนินการให้คำแนะนำ สนับสนุนและส่งเสริม เนื่องจากเห็นความสำคัญของการรวมกลุ่ม ต่อมา เมื่อมีการจัดตั้งกรมส่งเสริมการเกษตรในวันที่ 21 ตุลาคม 2510 กลุ่มชาวนาที่อยู่ในความรับผิดชอบได้เปลี่ยนชื่อเป็น “กลุ่มเกษตรกร” ทั้งนี้เพื่อความเหมาะสมและสามารถครอบคลุมอาชีพการเกษตรทุกสาขาที่เพิ่มขยายจำนวนมากขึ้น จนกระทั่งเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2515 มีประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 140 และ 141 ให้จดทะเบียนกลุ่มเกษตรกรขึ้นโดยมีฐานะเป็นนิติบุคคล เพื่อให้สมาชิกดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม จนกระทั่งสามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น เมื่อเจริญเป็นปึกแผ่นให้แปรสภาพเป็นสหกรณ์ ต่อมาในปี พ.ศ. 2545 ได้มีการส่งมอบภารกิจด้านการส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรที่เป็นนิติบุคคลจากกรมส่งเสริมการเกษตรให้แก่กรมส่งเสริมสหกรณ์ในการดูแล ส่งเสริมและสนับสนุน และให้การจัดตั้งและการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรเป็นไปตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยกลุ่มเกษตรกร พ.ศ.2547 ปัจจุบันกลุ่มเกษตรกรได้มีการจัดตั้งกันอย่างแพร่หลาย มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นทั้งจำนวนกลุ่มเกษตรกร และจำนวนสมาชิกมาโดยตลอด (กฤษฎา ประศาสน์วุฒิ, 2548)

ตารางที่ 1.1 จำนวน และสมาชิกกลุ่มเกษตรกร ของประเทศไทยในปี 2550 - 2553

ประเภทกลุ่มเกษตรกร	ปี 2550		ปี 2551		ปี 2552		ปี 2553	
	จำนวน กลุ่ม เกษตรกร	จำนวน สมาชิก	จำนวน กลุ่ม เกษตรกร	จำนวน สมาชิก	จำนวน กลุ่ม เกษตรกร	จำนวน สมาชิก	จำนวน กลุ่ม เกษตรกร	จำนวน สมาชิก
ทำนา	1,838	347,257	1,882	360,514	2,307	391,858	2,175	381,640
ทำไร่	537	91,835	521	86,746	635	98,167	597	97,528
ทำสวน	661	102,193	670	102,719	789	116,639	775	114,614
ประมง	28	2,683	28	2,440	46	3,872	42	3,554
เลี้ยงสัตว์	596	48,422	634	52,993	743	65,368	723	64,170
กลุ่มเกษตรกรอื่นๆ	30	3,484	54	6,453	41	3,770	47	4,160
รวมทั้งประเทศ	3,690	595,847	3,789	611,865	4,561	679,674	4,359	665,666

ที่มา : กลุ่มฐานข้อมูลสารสนเทศ ศูนย์สารสนเทศ กรมส่งเสริมสหกรณ์ (2553)

จากตารางที่ 1.1 แสดงให้เห็นว่าตั้งแต่ปี พ.ศ.2550 จนถึงปี พ.ศ.2552 จำนวนกลุ่มเกษตรกร และจำนวนสมาชิกได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ลดลงเพียงเล็กน้อย ในปี พ.ศ. 2553 ซึ่งทั่วประเทศ มีจำนวน 4,359 กลุ่ม และมีจำนวนสมาชิกถึง 665,666 คน โดยแยกเป็นกลุ่มเกษตรกรทำนา ทำไร่ ทำสวน ประมง เลี้ยงสัตว์ และอื่นๆ การที่กลุ่มเกษตรกรมีจำนวนที่ลดลงในปี 2553 เป็นผลมาจากการที่กลุ่มเกษตรกรที่ไม่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานหรือหยุดการดำเนินงานติดต่อกันหลายปีทำให้นายทะเบียนกลุ่มเกษตรกรต้องสั่งให้เลิกกลุ่มเกษตรกรนั้นไป

ตารางที่ 1.2 เปรียบเทียบสัดส่วนจำนวนประชากรกับจำนวนสมาชิกกลุ่มเกษตรกร แยกตามภาคในปี 2553

ภาค	จำนวนประชากร	จำนวนสมาชิก	ร้อยละของจำนวนสมาชิก เทียบกับจำนวนประชากร
ทั่วประเทศ	63,525,062	665,666	1.05
ภาคเหนือ	11,770,233	199,237	1.69
ภาคกลาง	15,742,529	124,288	0.79
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	21,495,825	290,670	1.35
ภาคใต้	8,813,880	51,348	0.58

ที่มา : กลุ่มฐานข้อมูลสารสนเทศ ศูนย์สารสนเทศ กรมส่งเสริมสหกรณ์ (2553)

จากตารางที่ 1.2 แสดงถึงการ เปรียบเทียบสัดส่วนระหว่างจำนวนประชากรกับจำนวนสมาชิกกลุ่มเกษตรกร แยกตามภาค ในปี 2553 โดยภาคเหนือ มีสัดส่วนของจำนวนสมาชิกกลุ่มเกษตรกรเทียบกับจำนวนประชากรทั้งหมดของภาคมีสัดส่วนมากที่สุด คือร้อยละ 1.69 และรองลงมาคือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีสัดส่วนของจำนวนสมาชิกกลุ่มเกษตรกรเทียบกับจำนวนประชากรทั้งหมดของภาค คือร้อยละ 1.35 แสดงให้เห็นว่าภาคเหนือของไทยมีการรวมกลุ่มของ

เกษตรกรรมมากกว่าภาคอื่นๆซึ่งก็สอดคล้องกับการที่ภาคเหนือเป็นแหล่งผลิตทางการเกษตรที่สำคัญของประเทศ เนื่องด้วยสภาพภูมิประเทศ และสภาพภูมิอากาศที่เอื้ออำนวยต่อการเพาะปลูก

ตารางที่ 1.3 จำนวนกลุ่ม สมาชิก ปริมาณธุรกิจและทุนดำเนินงาน ของกลุ่มเกษตรกรใน 6 จังหวัดภาคเหนือ ปี 2553

ลำดับ	จังหวัด	จำนวนกลุ่ม (กลุ่ม)	จำนวนสมาชิก (คน)	ปริมาณธุรกิจ (บาท)	ทุน (บาท)
1	พะเยา	133	16,225	58,916,603.35	21,148,953.72
2	ลำปาง	81	9,662	26,400,149.20	16,357,415.85
3	ลำพูน	65	17,547	62,557,727.98	16,094,077.00
4	เชียงราย	100	12,929	51,112,542.12	5,974,604.84
5	เชียงใหม่	210	30,095	110,656,782.16	62,108,789.29
6	แม่ฮ่องสอน	6	775	1,055,658.60	289,902.70
	รวม	595	87,233	310,699,463.41	121,973,743.40

ที่มา : กรมส่งเสริมสหกรณ์ และกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ (2553)

หมายเหตุ : ปริมาณธุรกิจ ของปีบัญชีล่าสุด 2553 และ ทุน ข้อมูลเพียง วันที่ 31 พฤษภาคม 2554

จากตารางที่ 1.3 หากพิจารณาให้ลึกกลงไปใน 6 จังหวัดภาคเหนือในปี 2553 จะเห็นได้ว่า จังหวัดเชียงใหม่ มีกลุ่มเกษตรกรทั้งสิ้น 210 กลุ่ม มีจำนวนสมาชิกกลุ่มเกษตรกรทั้งสิ้น 30,095 คน ปริมาณธุรกิจ(ปีบัญชีล่าสุด 2553)มีมูลค่าทั้งหมด 110,656,782.16 บาท และทุนดำเนินงานมีมูลค่าทั้งหมด 62,108,789.29 บาท จะเห็นได้ว่าทั้งจำนวนกลุ่ม สมาชิก ปริมาณธุรกิจและทุนดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรในเชียงใหม่มีมากที่สุดเป็นอันดับที่ 1 ในกลุ่มจังหวัด 6 จังหวัดภาคเหนือ

ตารางที่ 1.4 จำนวนกลุ่ม และสมาชิกกลุ่มเกษตรกร ในจังหวัดเชียงใหม่ แยกตามประเภท ปี 2553

ประเภทกลุ่มเกษตรกร	จำนวนกลุ่มเกษตรกร (กลุ่ม)	จำนวนสมาชิก (คน)
กลุ่มเกษตรกรทำนา	85	13,398
กลุ่มเกษตรกรทำไร่	35	5,471
กลุ่มเกษตรกรทำสวน	78	10,373
กลุ่มเกษตรกรประมง	1	48
กลุ่มเกษตรกรเลี้ยงสัตว์	8	558
กลุ่มเกษตรกรอื่นๆ	3	247
รวมทั้งจังหวัด	210	30,095

ที่มา : กลุ่มฐานข้อมูลสารสนเทศ ศูนย์สารสนเทศ กรมส่งเสริมสหกรณ์ (2553)

จากตารางที่ 1.4 หากพิจารณากลุ่มเกษตรกรตามประเภทเกษตรกรรมใน จังหวัดเชียงใหม่ ในปี 2553 กลุ่มเกษตรกรประเภททำนามีจำนวนมากที่สุด รองลงมาคือ ทำสวน ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ และการประมง ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าจังหวัดเชียงใหม่มีการประกอบอาชีพทางการเกษตรที่หลากหลายประเภท การจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรจึงมีครอบคลุมทุกประเภทเกษตรกรรมตาม

ตารางที่ 1.5 กลุ่มเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ 10 อำเภอแรกที่มีจำนวนกลุ่มเกษตรกรมากที่สุดในปี 2553

ที่	อำเภอ	จำนวนกลุ่ม (กลุ่ม)	จำนวนสมาชิก (คน)
1	หางดง	16	1,679
2	สารภี	15	1,081
3	แมริม	14	1,188
4	ฝาง	13	2,093
5	จอมทอง	12	2,728
6	ดอยสะเก็ด	11	1,864
7	แม่วาง	11	1,160
8	แม่อาข	11	906
9	สันป่าตอง	10	3,575
10	เชียงดาว	10	2,758

ที่มา: สำนักงานสหกรณ์จังหวัดเชียงใหม่ (2553)

จากตารางที่ 1.5 จะพิจารณากลุ่มเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ที่อยู่ในความรับผิดชอบของ สำนักงานสหกรณ์จังหวัดเชียงใหม่ แยกเป็นรายอำเภอ ซึ่งจังหวัดเชียงใหม่มีทั้งหมด 25 อำเภอ มีกลุ่มเกษตรกรอยู่ทุกอำเภอในจำนวนที่แตกต่างกันออกไป แต่ในที่นี้จะแสดงให้เห็นอำเภอที่มีการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรที่มากที่สุด 10 อันดับแรก ซึ่งอำเภอหางดง มีกลุ่มเกษตรกรมากที่สุด รองลงมาคือ สารภี แมริม ฝาง จอมทอง ดอยสะเก็ด แม่วาง แม่อาข สันป่าตอง และเชียงดาว ตามลำดับ จากพัฒนาการสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรที่เกิดจากองค์กรชุมชนขนาดเล็ก เป็นองค์กรธุรกิจขนาดใหญ่ขึ้น มีความซับซ้อนมากขึ้น ในปี พ.ศ. 2545 จึงได้มีแนวคิดในการปฏิรูปการสหกรณ์ในประเทศไทยอย่างจริงจัง สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรในฐานะองค์กรชุมชนหนึ่ง มีบทบาทมากขึ้น ภายหลังจากกระแสการพัฒนาเศรษฐกิจที่เปลี่ยนจาก เศรษฐกิจทุนนิยมที่มุ่งเน้นเพิ่มผลผลิต และส่งออก เป็น เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ การพึ่งตนเองเป็นปรัชญาสำคัญในเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงการร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นแนวทางสำคัญทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ และได้มีแนวคิดในการปฏิรูปการสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร

ไทยอย่างจริงจัง นับแต่กรมส่งเสริมสหกรณ์ได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการส่งเสริมสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร จากส่วนภูมิภาคที่เน้นภารกิจของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรในอำเภอนั้นๆเป็นหลัก มาเป็นรูปแบบการส่งเสริมสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรแบบหน่วยเคลื่อนที่ (mobile unit) เพื่อให้เข้าถึงสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรมากขึ้น ดังนั้นตั้งแต่ปี พ.ศ.2545 เป็นต้นมา สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรจึงมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ได้เข้ามา ส่งเสริมทั้งในเรื่องของหลักการ วิธีการ และเป้าหมายของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร ตลอดจนส่งเสริมการค้าเงินธุรกิจอย่างจริงจังมากขึ้น รวมทั้งมีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานในการจัดมาตรฐานของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร (โอภาวดี เข้มทอง, 2548)

กรมส่งเสริมสหกรณ์ซึ่งมีหน้าที่ในการกำกับดูแลกลุ่มเกษตรกร ได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานในการวัดกลุ่มเกษตรกรเพื่อประเมินระดับการพัฒนาการดำเนินงานเบื้องต้นของกลุ่มเกษตรกรและเพื่อการปฏิบัติการส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนา กลุ่มเกษตรกร ให้มีความเข้มแข็งโดยกำหนดกลุ่มเกษตรกร เป็น 2 ระดับ คือระดับได้มาตรฐานและระดับต่ำกว่ามาตรฐาน มีตัวชี้วัดระดับมาตรฐานกลุ่มเกษตรกร 5 ข้อ กลุ่มเกษตรกรที่ผ่านตัวชี้วัดทั้ง 5 ข้อ ถือว่าผ่านเกณฑ์มาตรฐาน แต่ถ้ากลุ่มเกษตรกร ตกตัวชี้วัดข้อใดข้อหนึ่ง ถือว่ากลุ่มเกษตรกรนั้นไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ซึ่งเกณฑ์มาตรฐาน ประกอบด้วย

1. คณะกรรมการดำเนินการจัดให้มีการจัดทำบคุดรอบ 12 เดือนแล้วเสร็จ และจัดให้มีผู้สอบบัญชีตรวจสอบได้ภายใน 30 วัน หลังสิ้นปีบัญชี
2. ไม่มีข้อสังเกตของผู้สอบบัญชีเกี่ยวกับรายงานข้อบกพร่องทางการเงินและบัญชีอย่างร้ายแรง
3. มีการทำธุรกิจหรือบริการอย่างน้อย 1 ชนิด
4. มีการประชุมใหญ่สามัญประจำปีภายในกำหนดเวลา 150 วัน หลังสิ้นปีบัญชี
5. มีกำไรสุทธิประจำปีและมีการจัดสรรกำไรสุทธิประจำปี

ประโยชน์ที่กลุ่มเกษตรกรได้รับจากการจัดมาตรฐานกลุ่มเกษตรกร

1. กลุ่มเกษตรกร ได้ทราบถึงสถานะและผลการดำเนินงานของตนในภาพรวมเบื้องต้น เนื่องจากตัวชี้วัดระดับมาตรฐาน กลุ่มเกษตรกร เป็นเกณฑ์เบื้องต้นทั่วไปที่ กลุ่มเกษตรกรสามารถดำเนินงานให้ผ่านได้ โดยยึดหลักการและวิธีการสหกรณ์ ซึ่งสอดคล้องอย่างยิ่งกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. กลุ่มเกษตรกร สามารถกำหนดแนวทางการดำเนินงานหรือแนวทางการพัฒนาให้ผ่านมาตรฐานได้ เช่น หากกลุ่มเกษตรกรตกมาตรฐานข้อใด ก็ต้องวิเคราะห์หาสาเหตุและแก้ไขปรับปรุงให้ผ่านเกณฑ์มาตรฐานข้อนั้น ๆ เพื่อที่จะยกระดับการผ่านมาตรฐานกลุ่มเกษตรกรให้ดียิ่งขึ้น

3. กลุ่มเกษตรกร ได้รับสิทธิบางประการที่กรมส่งเสริมสหกรณ์กำหนด เช่น การพิจารณาของกู้เงินกองทุนสงเคราะห์เกษตรกร โดยคัดเลือกจากกลุ่มเกษตรกรที่ได้มาตรฐาน และการพิจารณาคัดเลือกเข้าร่วมโครงการอื่นๆ ของกรมส่งเสริมสหกรณ์ เป็นต้น

จังหวัดเชียงใหม่ มีกลุ่มเกษตรกรทั้งหมด 210 กลุ่มที่อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานสหกรณ์จังหวัดเชียงใหม่ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งหนึ่งในนี้ คือกลุ่มเกษตรกรทำไร่โป่งน้ำร้อน ในอำเภอฝาง เป็นกลุ่มเกษตรกรที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานของกรมส่งเสริมสหกรณ์และได้รับคัดเลือกจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ให้เป็นสถาบันเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติประจำปี 2552 ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มเกษตรกรเพียงกลุ่มเดียวในจังหวัดเชียงใหม่ที่ได้รับรางวัลสถาบันเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ โดยอำเภอฝาง ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของจังหวัดเชียงใหม่ บนถนนสาย เชียงใหม่- ฝาง(ถนน โขตนา) ระยะทางห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ 154 กิโลเมตร เป็นอำเภอศูนย์กลางความเจริญในเขตเชียงใหม่ตอนบน มีอำเภอบริวารคือ อำเภอแม่ฮาด และอำเภอไชยปราการ มีพื้นที่ทั้งหมด 888.614 ตารางกิโลเมตร มีประชากรทั้งสิ้น 111,562 คน (ข้อมูลปี 2552) ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 90 ประกอบอาชีพทางการเกษตร พืชเศรษฐกิจที่สำคัญได้แก่ ส้มสายน้ำผึ้ง ลิ้นจี่ หอมหัวใหญ่ ข้าว บัวยี่ ท้อ สาลี่ องุ่น สตรอเบอรี่ พุทธานม และยังเป็นสถานที่ตั้งของโครงการหลวงอ่างขางที่เป็นศูนย์ถ่ายทอดความรู้ทางด้านเกษตรเป็นอย่างดี จะเห็นได้ว่าอำเภอฝางมีทั้งการผลิต การเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตรที่หลากหลาย มีกลุ่มเกษตรกรที่มีผลงานโดดเด่นในการดำเนินงาน รวมทั้งมีหน่วยงานที่เป็นแหล่งเรียนรู้ ส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการด้านการเกษตรที่ดีให้แก่เกษตรกรในพื้นที่ ด้วยเหตุนี้อำเภอฝางจึงเป็นอำเภอหนึ่งที่มีความพร้อมด้านทรัพยากรทางการเกษตรที่เอื้ออำนวยต่อการผลิตทางการเกษตร และเป็นที่น่าสนใจที่จะทำการศึกษาในเรื่องของการรวมตัวกันของเกษตรกรในพื้นที่เป็นกลุ่มเกษตรกรซึ่งเป็นสถาบันเกษตรกรหนึ่งที่สามารถสร้างพลัง ความเข้มแข็งและความสามัคคีให้เกิดแก่เกษตรกรได้

จากตารางที่ 1.6 แสดงให้เห็นว่า ในปี 2553 กลุ่มเกษตรกรในอำเภอฝางมีจำนวน 13 กลุ่ม มีจำนวนสมาชิก 2,093 คน ตั้งอยู่ใน 7 ตำบลของอำเภอฝาง ผลการจัดมาตรฐานกลุ่มเกษตรกรประจำปี 2553 มีกลุ่มที่ผ่านมาตรฐานจำนวน 11 กลุ่ม และที่ไม่ผ่านมาตรฐานจำนวน 2 กลุ่ม คือกลุ่มเกษตรกรทำนาแม่ข่า และกลุ่มเกษตรกรทำนาแม่คะ โดยกลุ่มเกษตรกรลำดับที่ 2 คือกลุ่มเกษตรกรทำไร่โป่งน้ำร้อน มีปริมาณธุรกิจจำนวน 5,511,815 บาท และผ่านเกณฑ์มาตรฐานของกรมส่งเสริมสหกรณ์ มีผลงานดีเด่นจากการได้รับรางวัลสถาบันเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติประจำปี 2552 และลำดับที่ 3 คือ กลุ่มเกษตรกรทำนาแม่คะ มีปริมาณธุรกิจจำนวน 56,250 บาท ผลการดำเนินงานไม่ผ่านมาตรฐานของกรมส่งเสริมสหกรณ์ จุดแรกเริ่มของการจัดมาตรฐาน กลุ่มเกษตรกร คือเพื่อวัดความเป็นสถาบัน องค์การของสมาชิก เห็นได้ว่าเกณฑ์ชี้วัดส่วนหนึ่งมาจาก

ข้อกฎหมาย ส่วนหนึ่งเป็นหลักการสหกรณ์ เช่น หากสหกรณ์ หรือกลุ่มเกษตรกร ดำเนินงานขาดทุน ก็ไม่สามารถพึ่งตนเองได้แล้วจะเป็นที่พึ่งแก่สมาชิกได้อย่างไร หรือถ้าสมาชิกไม่ทำธุรกิจกับสหกรณ์ หรือกลุ่มเกษตรกรหรือร่วมทำธุรกิจน้อย ย่อมแสดงว่าสหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกร ไม่ได้ให้บริการธุรกิจที่เหมาะสมแก่สมาชิก จึงอนุมานได้ว่าสหกรณ์ หรือกลุ่มเกษตรกร แห่งนี้ไม่ใช่องค์กรของสมาชิกอย่างแท้จริง

ตารางที่ 1.6 ข้อมูลกลุ่มเกษตรกรในอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ปี 2553

ที่	ชื่อกลุ่มเกษตรกร	ตำบล	ปีที่ตั้ง	สมาชิก (คน)	ปริมาณธุรกิจ (บาท)	มาตรฐาน
1	ทำนาแม่สูน	แม่สูน	2518	401	5,862,724	ผ่าน
2	ทำไร่โป่งน้ำร้อน	โป่งน้ำร้อน	2519	180	5,511,815	ผ่าน
3	ทำนาแม่คะ	แม่คะ	2541	64	56,250	ไม่ผ่าน
4	ทำไร่แม่คะ	แม่คะ	2541	58	69,632	ผ่าน
5	ทำสวนแม่คะ	แม่คะ	2541	82	57,340	ผ่าน
6	ทำไร่แม่งอน	แม่งอน	2541	155	737,377	ผ่าน
7	ทำนาแม่ข่า	แม่ข่า	2541	194	371,000	ไม่ผ่าน
8	ทำสวนแม่ข่า	แม่ข่า	2541	125	1,013,375	ผ่าน
9	ทำไร่แม่ข่า	แม่ข่า	2541	197	1,477,106	ผ่าน
10	ทำไร่สันทราย	สันทราย	2541	79	44,453	ผ่าน
11	ทำสวนเวียง	เวียง	2544	302	61,000	ผ่าน
12	ทำไร่เวียง	เวียง	2544	217	50,000	ผ่าน
13	ผู้เลี้ยงสัตว์แม่ข่า	แม่ข่า	2544	39	333,800	ผ่าน
	รวม			2,093	15,645,872	

ที่มา: กรมส่งเสริมสหกรณ์และกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ (2553)

กลุ่มเกษตรกรที่ได้รับการแนะนำส่งเสริมโดยกรมส่งเสริมสหกรณ์นั้น กรมส่งเสริม

สหกรณ์ได้นำหลักการสหกรณ์ที่เน้นการรวมตัวของเกษตรกรเพื่อช่วยเหลือตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในหมู่สมาชิก เพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน มาส่งเสริมให้กลุ่มเกษตรกรได้ยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินงาน ถึงแม้ว่าการรวมตัวกันของเกษตรกรเป็นกลุ่มเกษตรกรและดำเนินงานตามหลักสหกรณ์ซึ่งถือว่าเป็นหลักการที่ดีหลักการหนึ่ง แต่กลุ่มเกษตรกรจะสามารถดำเนินงานต่างๆ ได้ดีมีมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของสมาชิก คณะกรรมการดำเนินการ และเจ้าหน้าที่ของกลุ่มเกษตรกร ตลอดจนความช่วยเหลือและร่วมมือจากรัฐบาลและ

หน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องด้วย ซึ่งหากดำเนินการประสบผลสำเร็จหรือผ่านเกณฑ์มาตรฐานที่กรมส่งเสริมสหกรณ์ได้กำหนดขึ้น ก็จะทำประโยชน์ให้แก่สมาชิกกลุ่มเกษตรกรและชุมชนได้อย่างมาก แต่ในทางตรงกันข้าม หากตั้งกลุ่มเกษตรกรขึ้นมาแล้วบุคคลดังกล่าว ไม่มีความรู้ความสามารถเพียงพอที่จะบริหารงานกลุ่มเกษตรกรได้ การรวมกันเป็นกลุ่มเกษตรกรก็ไม่มีประโยชน์ใดๆ ซึ่งกลุ่มเกษตรกรจะสามารถดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จหรือผ่านเกณฑ์มาตรฐานได้ก็ต่อเมื่อบุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้าใจในหลักการดำเนินงานกลุ่มเกษตรกร และนำไปดำเนินงานอย่างเหมาะสม

ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้มีความต้องการที่จะประเมินผลการดำเนินการของกลุ่มเกษตรกรในด้านต่างๆเช่น การศึกษาโครงสร้างการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานกับกลุ่มเกษตรกรที่ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน การประเมินความรู้ ความเข้าใจในหลักการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรจากสมาชิกและคณะกรรมการ รวมทั้งประเมินความพึงพอใจ ของสมาชิกและคณะกรรมการที่มีต่อการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร โดยเฉพาะกลุ่มเกษตรกรที่ยังไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ว่าเพราะเหตุใดกลุ่มเกษตรกรที่อยู่ในอำเภอเดียวกัน สภาพเศรษฐกิจและสังคมใกล้เคียงกัน จึงมีระดับการพัฒนาที่แตกต่างกันเพื่อจะได้หาแนวทางในการพัฒนาให้มีการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น มีความเข้มแข็ง เป็นองค์กรที่สามารถพึ่งพาตนเอง ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในหมู่สมาชิก และชุมชน และเป็นตัวกลางในการส่งผ่านนโยบายของรัฐสู่ประชาชน ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาโครงสร้างการดำเนินงานในภาพรวมของกลุ่มเกษตรกรในอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อประเมินความรู้ ความเข้าใจ ในหลักการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร ของสมาชิกและคณะกรรมการดำเนินการกลุ่มเกษตรกร ในอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อประเมินความพึงพอใจของสมาชิกและคณะกรรมการดำเนินการกลุ่มเกษตรกรที่มีต่อการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร ในอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

1. คณะกรรมการดำเนินการ ของกลุ่มเกษตรกร สามารถใช้ผล ของการศึกษาโครงสร้างการดำเนินงาน ความรู้ ความเข้าใจ ในหลักการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร รวมถึงความพึงพอใจของสมาชิกที่มีต่อการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกร เป็นแนวทางในการบริหารงานให้เหมาะสม และสอดคล้องกับความพึงพอใจของสมาชิก

2. เป็นแนวทางแก้ไขปัญหา อุปสรรค และปรับปรุงการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรให้มีประสิทธิภาพ เพื่อตอบสนองความต้องการของสมาชิกให้ดียิ่งขึ้น

3. เป็นแนวทางให้บุคคลหรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือสนใจ นำผลการศึกษานี้ ไปประกอบการศึกษา ค้นคว้าและอ้างอิงต่อไป และพัฒนาระบบการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรให้แพร่หลาย

1.4 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้จะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. การศึกษาโครงสร้างการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรในภาพรวม ซึ่งประกอบด้วยวัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน โครงสร้างภายในของกลุ่มเกษตรกร การดำเนินงานหรือกิจกรรมต่างๆ ทุนและสถานะทางการเงิน จากการคำนวณด้วยอัตราส่วนทางการเงินต่างๆ โดยรวบรวมข้อมูลทุกิติภูมิจาก ข้อบังคับ รายงานกิจการ งบการเงิน ระเบียบที่กลุ่มเกษตรกรถือใช้ และเอกสารต่างๆ ของกลุ่มเกษตรกรในอำเภอฝาง ซึ่งจะทำการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเกษตรกรทำไร่ไป๋ไป๋น้ำร้อนและกลุ่มเกษตรกรทำนาแม่คะ

2. การประเมินผล จะประเมินผลใน 2 ประการคือ ประการแรก ประเมินความรู้ ความเข้าใจในหลักการดำเนินงานกลุ่มเกษตรกรของสมาชิกและคณะกรรมการดำเนินการโดยใช้หลักการสหกรณ์ที่กลุ่มเกษตรกรใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานเป็นหลักในการประเมิน ประการที่สอง ประเมินความพึงพอใจของสมาชิกและคณะกรรมการดำเนินการที่มีต่อการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรในอำเภอฝาง ซึ่งจะทำการประเมินผลจากกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเกษตรกรทำไร่ไป๋ไป๋น้ำร้อนและกลุ่มเกษตรกรทำนาแม่คะ โดยประยุกต์ใช้หลักการประเมินตามคำแนะนำการประเมินผลการจัดการสหกรณ์การเกษตรด้วยตนเอง ของกรมส่งเสริมสหกรณ์ รวบรวมข้อมูลจากสมาชิกและคณะกรรมการ โดยรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือน พฤศจิกายน – ธันวาคม 2554

1.5 นิยามศัพท์

สมาชิกกลุ่มเกษตรกร หมายถึง ผู้ที่มีชื่อและลงลายมือชื่อในบัญชีรายชื่อผู้ซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร และได้ชำระค่าหุ้นตามจำนวนที่จะถือครบถ้วนแล้ว หรือ ผู้ที่ได้รับเลือกเข้าเป็นสมาชิกตามข้อบังคับที่ได้ลงลายมือชื่อในทะเบียนสมาชิก และชำระค่าหุ้นตามจำนวนที่จะถือครบถ้วนแล้ว

คณะกรรมการดำเนินการ หมายถึง บุคคลซึ่งสมาชิกกลุ่มเกษตรกรเลือกตั้งจากสมาชิกในที่ประชุมใหญ่สามัญขึ้น จำนวน ไม่น้อยกว่า 5 คน แต่ไม่เกิน 15 คน ประกอบด้วย ประธาน รอง

ประธาน เลขานุการ เหรัญญิก และกรรมการ โดยคณะกรรมการดำเนินการ ต้องดำเนินการตาม กฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ นโยบาย และมติที่ประชุมใหญ่

ที่ประชุมใหญ่ หมายถึง การประชุมของสมาชิกประจำปีโดยการประชุมใหญ่ของกลุ่ม เกษตรกร ต้องมีสมาชิกร่วมประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมด ที่ประชุมใหญ่มี อำนาจสูงสุดในการพิจารณาวินิจฉัยปัญหาทุกอย่างที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับกิจการของกลุ่มเกษตรกร

กลุ่มเกษตรกรที่ได้มาตรฐาน หมายถึง กลุ่มเกษตรกรที่มีผลการดำเนินงานได้ตามเกณฑ์ มาตรฐานของการจัดมาตรฐานกลุ่มเกษตรกรของกรมส่งเสริมสหกรณ์

กลุ่มเกษตรกรที่ต่ำกว่ามาตรฐาน หมายถึง กลุ่มเกษตรกรที่มีผลการดำเนินงานไม่ได้ตาม เกณฑ์มาตรฐานของการจัดมาตรฐานกลุ่มเกษตรกรของกรมส่งเสริมสหกรณ์

ธุรกิจสินเชื่อ หมายถึง การให้เงินกู้ยืมแก่สมาชิกจัดหาเงินกู้หรือสินเชื่อแก่สมาชิก เพื่อ ประกอบอาชีพหรือการใช้จ่ายที่จำเป็น

ธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่าย หมายถึง การจัดหาวัสดุทางการเกษตรและเครื่องอุปโภค บริโภค ที่สมาชิกต้องการมาจำหน่าย

ธุรกิจรวบรวมผลผลิต หมายถึง การรวบรวมผลผลิตการเกษตรและผลิตภัณฑ์ของสมาชิก มาจัดการขายหรือแปรรูปออกขาย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved